

Dr. Osman AÇIKGÖZ

**TARIM ARAZİLERİNDE
YASAL ÖNALIM HAKKI
(TARIMSAL ÖNALIM HAKKI)**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR CETVELİ.....	XXI
GİRİŞ.....	1
I. KONUNUN TAKDİMİ ve ÖNEMİ.....	1
II. TERMİNOLOJİ	5
III. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI ve ARAŞTIRMA PLANI....	7

Birinci Bölüm

TARIM ARAZİLERİNDE YASAL ÖNALIM HAKKI ve HUKUKİ NİTELİĞİ

I. TARIM ARAZİLERİNDE YASAL ÖNALIM HAKKI	11
A. Genel Olarak Önalım Hakkı	11
1. Kavram.....	11
2. Tanım	12
3. Düzenleniş Biçimi.....	15
a. Eski Hukukumuzda (Mecelle'de).....	15
b. İsviçre Hukuku'nda	18
c. Türk Medenî Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu'nda	19

4. Önalım Hakkının Türleri	20
a. Sözleşmeden Doğan Önalım Hakkı	22
aa. Genel Olarak	22
bb. Önalım Hakkının Kaynağı Olarak Önalım Sözleşmesi	23
aaa. Önalım Sözleşmesi.....	23
(1) Tanımı ve Amacı.....	23
(2) Konusu ve Kapsamı.....	24
(3) İlgilileri	26
(a) Önalım Hakkı Sahibi	27
(b) Önalım Yükümlüsü	28
(c) Alıcı (Üçüncü Kişi)	28
(4) İçeriği	28
(5) Şekli ve Süresi.....	29
bbb. Önalım Sözleşmesinin Şerhi ve Hukuki Niteliği.....	30
cc. Önalım Hakkının Kullanılması.....	35
dd. Önalım Hakkının Devri ve Miras Yoluyla Geçmesi	36
b. Yasal Önalım Hakkı.....	36
aa. Genel Olarak.....	36
bb. Paylı Mülkiyete Dayalı Yasal Önalım Hakkı	38
cc. Sınırdışlık İlişkisine Dayalı Tarımsal (Yasal) Önalım Hakkı	39
aaa. Tanımı	39
bbb. Amacı	40
ccc. Kaynağı ve Türü	40
ddd. Konusu ve Kapsamı	42
eee. İlgilileri	52
(1) Önalım Hakkı Sahibi (Önalıcı-Şef'i)	52
(2) Önalım Yükümlüsü (Satıcı)	53
(3) Alıcı (Üçüncü kişi-Müşteri)	54
fff. Devri ve Miras Yoluyla Geçmesi.....	55
(1) Devri.....	55
(2) Miras Yoluyla Geçmesi.....	56
II. TARIM ARAZİLERİNDE YASAL (TARIMSAL) ÖNALIM HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	57

A. Genel Olarak.....	57
B. Aynı Hak Görüşü.....	58
C. Özel Bir Borç İlişkisinden Doğan Alacak Hakkı Görüşü	62
D. Yenilik Doğuran Hak Görüşü	64
E. Değerlendirme ve Kanaatimiz	70

İkinci Bölüm

TARIM ARAZİLERİNDE YASAL ÖNALIM HAKKININ DOĞUMU ve KULLANILMASI KOŞULLARI

I. TARIM ARAZİLERİNDE YASAL ÖNALIM HAKKININ DOĞUMU KOŞULLARI.....	73
A. Önalım Konusu Arazi ile Önalım Hakkı Tanınan Arazinin Tarım Arazisi Niteliğinde Olması.....	73
1. Genel Olarak	73
2. Tarım Arazisi (Tarıma Elverişli Toprak)	75
a. Tanım	75
b. Tarım Arazilerinin Tür ve Büyüklük Bakımından Sınıflandırılması	75
aa. Genel Olarak.....	75
bb. Tarım Arazilerinin Tür Bakımından Sınıflandırılması.....	76
aaa. Sulu Tarım Arazisi	76
bbb. Dikili Tarım Arazisi.....	77
ccc. Kuru Tarım Arazisi.....	77
ddd. Örtülü Tarım Arazisi.....	77
cc. Tarım Arazilerinin Büyüklük Bakımından Sınıflandırılması.....	77
aaa. Asgari Tarım Arazisi Büyüklüğü.....	78
bbb. Yeter Gelirli Tarım Arazisi Büyüklüğü	79
3. Tarım Arazilerinin Satışında (Devrinde) Uyulması Zorunlu İşlemler.....	80

B. Önalım Konusu Tarım Arazisi ile Önalım Hakkı Tanınan Tarım Arazisinin Sınırdış Olması (Sınırdışlık İlişkisi-Sınır Komşusu Olma).....	81
1. Genel Olarak.....	81
2. Sınır Kavramı ve Görünüm Şekilleri.....	82
3. Tarım Arazisinin Yatay Kapsamını Belirleyen Sınırlar.....	84
4. Tarım Arazisinin Yatay Sınırlarını Belirleme Yöntemleri.....	85
a. Kadastro Yapılmış Tapuda Kayıtlı Tarım Arazilerinde Sınırın Belirlenmesi.....	87
b. Kadastro Yapılmamış Tapuda Kayıtlı Tarım Arazilerinde Sınırın Belirlenmesi.....	90
c. Tapusuz Tarım Arazilerinde Sınırın Belirlenmesi.....	91
C. Önalım Konusu Tarım Arazisinin Tam ve Geçerli Bir Satış Sözleşmesiyle Üçüncü Bir Kişiyeye Satılmış Olması (Önalım Olayının Gerçekleşmesi Koşulu).....	92
1. Önalım Olayının Gerçekleşme Koşulu Olarak Tarım Arazi Satış Sözleşmesi ve Özellikleri.....	92
a. Genel Olarak Tarım Arazisi Satış Sözleşmesi.....	92
b. Tarım Arazisi Satış Sözleşmesinin Özellikleri.....	97
aa. Satış Sözleşmesinin Tam ve Geçerli Olması.....	97
aaa. Satış Sözleşmesinin Tam Olması.....	98
bbb. Satış Sözleşmesinin Geçerli Olması.....	98
(1) Satış Sözleşmesinde Kesin Hükümsüzlük Hallerinin Bulunması.....	101
(a) Genel Kesin Hükümsüzlük Hallerinin Bulunması.....	101
(b) Kesin Hükümsüzlük Hallerinden Özellikle Muvazaanın Bulunması.....	103
(aa) Genel Olarak Muvazaa.....	103
(bb) Çeşitleri.....	106
(aaa) Mutlak (Basit) Muvazaa.....	106
(bbb) Nisbî (Nitelikli-Mevsuf) Muvazaa.....	109

(i) Sözleşmenin Niteliğinde (Tam) Muvazaa	112
(i') Sözleşmenin Niteliğinde Muvazaa İddiasının Davacı Sınırdış Malik Tarafından İleri Sürülmesi.....	113
(ii') Sözleşmenin Niteliğinde Muvazaa İddiasının Davalı Tarafından İleri Sürülmesi	116
(iii') Sözleşmenin Niteliğinde Nisbi Muvazaa Oluşturan Haller	117
(ii) Sözleşmenin Konusunda veya Şartlarında (Kısmî) Muvazaa	121
(i') Bedelde Muvazaa İddiasının Davacı Sınırdış Malik Tarafından İleri Sürülmesi	124
(ii') Bedelde Muvazaa İddiasının Davalı Tarafından İleri Sürülmesi	129
(2) Satış sözleşmesinde iptal Edilebilirlik Sebeplerinin Bulunması.....	133
(a) Genel Olarak	133
(b) İrade Bozukluğu Hallerinin Bulunması ...	133
(c) Aşırı Yararlanma (Gabin) Bulunması	136
(aa) Önalım Hakkının Kullanılmasından Önce Aşırı ararlanma İddiasının İleri Sürülmesi	139
(bb) Önalım Hakkının Kullanılmasından Sonra Aşırı Yararlanma İddiasının İleri Sürülmesi	140
(3) Satış Sözleşmesinde Eksilik (Noksanlık) Bulunması	143

2. Tarım Arazisinin Bazı Satış Türlerinde Özellik Taşıyan Önalım Olayları..... 144
  - a. Bazı Yan Edimlerle Birlikte Tarım Arazisi Satışı 144
  - b. Diğer Şeylerle Birlikte Tarım Arazisinin Toptan Satışı. 145
  - c. Beğenme Koşuluyla Tarım Arazisi Satışı 146
  - d. Bedelin Kısım Kısım Ödenmesinin Kararlaştırıldığı Tarım Arazisi Satışı 149
  - e. İsteğe Bağlı (İhtiyarî) Açık Artırma Yoluyla Tarım Arazisi Satışı 150
  - f. Dostluk Satışı Yoluyla Tarım Arazisi Satışı 155
  - g. Koşullu (Şartlı) Tarım Arazisi Satışı 156
    - aa. Önalıcı Sınırdış Maliklere Etkili Olmayan Koşullar..... 156
    - bb. Önalıcı Sınırdış Malikleri Bağlayan Koşullar..... 157
  - h. Devlet İhale Kanununa Göre Tarım Arazisi Satışı..... 158
  - i. Alım (İştira) ve Gerialım (Vefa) Hakkının Kullanılması Sonucu Tarım Arazisi Satışı 159
    - aa. Alım (İştira) Hakkının Kullanılması Sonucunda Meydana Gelen Yeni Satış İlişkisine Önalım Olayı 160
    - bb. Geri Alım (Vefa) Hakkının Kullanılması Sonucunda Meydana Gelen Yeni Satış İlişkisinde Önalım Olayı..... 160
  - j. Tapuya Kayıtlı Olmayan Tarım Arazisi Satışı 163
  - k. İnançlı İşlem Yoluyla Tarım Arazisi Satışı..... 167
3. Önalım Olayı Oluşturmayan Tarım Arazisi Satış Halleri .. 169
  - a. Sınırdış Malikler Arasında ve Paylı Mülkiyetin Olduğu Paydaşlar Arasında Tarım Arazisi Satışı..... 169
  - b. Zorunlu Açık Artırma (Cebri Artırma) Yoluyla Tarım Arazisi Satışı.....171
  - c. Miras Hukukuna İlişkin Amaçların Hâkim Olduğu Akrabalar Arası Tarım Arazisi Satışı 175
  - d. Haricen Tarım Arazisi Satışı 180

4. Bazı Hukuki İşlemlerin Önalım Olayı Koşulunu Gerçekleştirip Gerçekleştirmedeği Sorunu.....	181
a. Önsözleşme (Satış Vaadi) Yoluyla Tarım Arazisi Satışı .	181
b. Bağışlama Özellikle Karma Nitelikli Bağışlama Sözleşmesiyle Tarım Arazisi Satışı	186
c. Mal Değişim (Trampa) Sözleşmesiyle Tarım Arazisi Satışı.....	189
d. Nam-ı Müstear Aracılığıyla Tarım Arazisi Satışı.....	192
5. Önalım Olayının Gerçekleşmesinden Sonra Önalım Hakkının Kullanılmasını Engellemeye Yönelik Çeşitli Girişimler	195
a. Alıcı ve Satıcının Anlaşarak (İkale) Satış Sözleşmesini Ortadan Kaldırması	195
aa. Önalım Hakkının Kullanılmasından Önce Satış Sözleşmesinin Ortadan Kaldırılması	195
bb. Önalım Hakkının Kullanılmasından Sonra Satış Sözleşmesinin Ortadan Kaldırılması	195
b. Tarım Arazisinin Aynî ya da Kişisel Haklarla Sınırlandırılması.....	197
aa. Önalım Hakkının Doğumundan Önce Aynî ya da Kişisel Bir Hakla Sınırlandırılması	197
bb. Önalım Hakkının Doğumundan Sonra Aynî ya da Kişisel Bir Hakla Sınırlandırılması	198
c. Önalım Hakkının Kullanılmasından Önce Tarım Arazisinin Alıcı Tarafından Devri.....	201
d. Tarım Arazisinin Ölünceye Kadar Bakım Sözleşmesiyle Devredilmesi.....	203
D. Önalım Hakkından Mutlak Feragat Edilmemiş Olması	204
II. TARIM ARAZİLERİNDE YASAL ÖNALIM HAKKININ KULLANILMASI İÇİN GEREKLİ KOŞULLAR.....	207
A. Sınırdış Tarım Arazisinde Malik Olma.....	207
1. Genel Olarak.....	207
2. Malik Sifatının Aslen ve Devren Kazanılması	208

a. Aslen Kazanılması.....	208
b. Devren Kazanılması	211
3. Malik Sifatının Tescille ve Tescilden Önce Kazanılması	212
a. Tescille Kazanılması.....	213
b. Tescilden Önce Kazanılması	217
aa. Miras Yoluyla.....	219
bb. Cebri İcra Yoluyla	222
cc. Mahkeme Kararı Yoluyla	223
dd. İşgal Yoluyla	224
ee. Olağan Zamanaşımı (Sicile Dayanan Zamanaşımı) Yoluyla	225
ff. Olağanüstü Kazandırıcı Zamanaşımı Yoluyla	226
4. Birden Fazla Sınırdış Malik Tarafından Önalım Hakkının Kullanılması	229
B. Önalım Olayını Oluşturan Tarım Arazisinin Satışı ile Temel Koşullarının Sınırdış Maliklere Bildirilmesi	230
1. Genel Olarak.....	230
2. Bildirimin Konusu ve Amacı.....	231
3. Bildirimin şekli ve Bildirimle Yükümlü Kişiler.....	232
4. Bildirimin Muhatabı.....	236
a. Sınırdış Malike veya Temsilcisine Bildirimin Yapılması.....	236
b. Sınırlı Ehliyetsiz Sınırdış Malike Bildirimin Yapılması	237
c. Sınırdış Tarım Arazisinde Elbirliği Mülkiyet Halinde Bildirimin Yapılması	238
5. Bildirimin Doğum Zamanı ve Hükümü	238
6. Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesinin Sonucu.....	239
C. Önalım Hakkından Nisbî Feragat Edilmemiş Olması.....	240
1. Genel Olarak.....	240
2. Önalım Davasından Feragat	242
3. Önalım İlâmından Sonra Feragat.....	242

D. Önalım Hakkının Dürüstlük Kuralına Aykırılışı Kullanılmamış Olması.....	243
---	-----

Üçüncü Bölüm

TARIM ARAZİLERİNDE YASAL ÖNALIM HAKKININ KULLANILMA ŞEKLİ ve SONA ERMESİ

I. TARIM ARAZİLERİNDE YASAL ÖNALIM HAKKININ KULLANILMA ŞEKLİ	247
A. Önalım Hakkının Kullanılmasının Dava Açma Koşuluna Bağlı Olması	247
1. Önalım Davası ve Hukuki Niteliği	247
2. Önalım Davasında Usule İlişkin İşlemler ve Yargılama Süreci.....	255
a. Genel Olarak	255
b. Görevli ve Yetkili Mahkeme	255
c. Taraflar	259
aa. Davacı.....	260
aaa. Tapu Sicilinde İsmi Yazılı Kişilerin Davacı Sıfatı.....	261
bbb. Tapu Sicilinde İsmi Yazılı Olmayanların Davacı Sıfatı.....	264
(1) Sınırdış Tarım Arazisinin Haricen Satın Alınması Halinde	264
(2) Sınırdış Tarım Arazisinin Mülkiyetinin Tescilsiz Kazanılması Halinde	264
(3) Tarım Arazisinin Kamulaştırılması Halinde	265
(4) Tapu Sicilinde Malik Olan Kişinin Mirasçılarının Davacılık Sıfatı	266
bb. Davalı.....	266
aaa. Tapu Sicilinde Kayıtlı Yeni Mâlike Karşı Dava Açılması	267

bbb. Tapu Sicilinde İsmi Kayıtlı Olmayan Yeni Malik	269
(1) Önalım Konusu Tarım Arazisini Haricen Satın Alan Yeni Malik.....	269
(2) Önalım Konusu Tarım Arazisinde Malik Sifatını Tescilsiz Kazanan Kişiler	270
(3) Önalım Konusu Tarım Arazisinin Kamulaştırılması Halinde.....	270
(4) Önalım Davasını Önce Açan ve Kazanan Sınırdış Tarım Arazisi Maliki	271
d. Dava ehliyeti	271
e. Dava Şartları	272
f. Davanın Açılması	272
g. Davanın Açılma Zamanı.....	274
h. Davanın Açılma Süresi.....	275
aa. Genel Olarak.....	276
bb. Sürelerin Hukuki Niteliği.....	278
aaa. Üç aylık Süre.....	279
bbb. İki Yıllık Süre.....	286
cc. Sürelerin Hesaplanması	288
aaa. Sürelerin Başlangıcı ve Sonu.....	288
bbb. Dava Dilekçesinin Görev Ya da Yetki Yönünden Reddi Halinde Hakkın Kullanılma Süresi.....	291
i. Önalım Davasında İddia ve Savunmanın Genişletilmesi (veya Değiştirilmesi) Yasağı	292
j. Önalım Davasında Ön İnceleme.....	293
k. Önalım Davasında Tahkikat.....	296
aa. Genel Olarak.....	296
bb. Delillerin İleri Sürülmesi ve Mahkemece Değerlendirilmesi.....	296
cc. İspat Yüğü	300
l. Önalım Davasında Özel Durumlar.....	302
aa. Ön ve Bekletici Sorunlar.....	302
aaa. Genel Olarak.....	302
bbb. Taraflarla İlgili Bekletici Sorunlar	303

---

ccc. Tarım Arazisi ile ilgili Bekletici Sorunlar	304
bb. Önalım Davalarının Birleştirilmesi ve Ayrılması ...	308
aaa. Önalım Davalarının Birleştirilmesi	308
bbb. Önalım Davalarının Ayrılması	310
cc. Önalım Davasına Müdahale	311
aaa. Genel Olarak.....	311
bbb. Asli Müdahale	312
ccc. Fer'i Müdahale	313
dd. Önalım Davasının İhbarı.....	315
m. Önalım Davasına Son Veren Taraf İşlemleri.....	316
aa. Genel Olarak.....	316
bb. Davadan Feragat	316
cc. Davayı Kabul	319
dd. Sulh	320
n. Dava Konusunun Devri ve Tarafların Değişmesi.....	322
aa. Genel Olarak.....	322
bb. Dava Konusunun Davacı tarafından Devredilmesi	323
cc. Dava Konusunun Davalı Tarafından Devredilmesi	323
aaa. Önalım Davasının Tarım Arazisini Devralan Yeni Alıcıya Yöneltilmesi	327
bbb. Önalım Davasının Davalıya Karşı Tazminat Davasına Dönüştürülmesi	332
o. Önalım Davasının Islah Koşulları.....	336
p. Önalım Davasının Müracaata Bırakılması.....	338
q. Önalım Davasında İhtiyati Tedbir Niteliğindeki Geçici Hukuki Korumalar.....	341
r. Adli Tatil ve Önalım Davası.....	342
s. Önalım Bedelinin Yatırılması (Depo Kararı)	342
aa. Genel Olarak Önalım Bedeli	342
bb. Önalım Bedelinin Türü	348
cc. Önalım Bedelinin Yatırılma Zamanı	349
dd. Önalım Bedelinin Yatırılma Süresi	350
ee. Önalım Bedelinin Yatırılacağı Yer.....	352
ff. Önalım Bedelinin Mâhiyeti	352
gg. Önalım Bedeli Yükümlüsü.....	353

hh. Önalım Bedelinin Yatırılmaması ya da Eksik Yatırılmasının Sonuçları.....	353
ii. Önalım Bedelinin Gerekmemesi.....	354
jj. Önalım Bedelinin Ekonomik ve Objektif Nedenlere Göre Belirlenmesi	354
kk. Önalım Bedelinin Bir Kısımının Daha Sonra Ödenmesi Konusunda Alıcıya Süre Tanınmış Olması	360
B. Önalım Davasında Hükmün Verilmesi.....	360
1. Davanın Kabulü Yönünde Karar Verilmesi ve Sonuçları.....	360
a. Genel Olarak	360
b. Kabul Kararında Dikkat Edilecek Hususlar	363
aa. Davacı Bakımından.....	363
bb. Önalım Bedeli Bakımından	364
cc. Tarım Arazisi Bakımından.....	364
c. Kabul Kararının Sonuçları	365
aa. Önalım Konusu Tarım Arazisinin Mülkiyetinin Önalıcı Sınırdış Malike Geçmesi.....	365
bb. İlâm Hakkında Hak Düşürücü Ya da Zamanaşımı Süresinin Uygulanamaması.....	366
cc. Hükmün Kesinleşmesiyle Kendiliğinden Sonuç Doğurması.....	367
dd. Hasar ve Yararın Geçişi	367
ee. Ayıptan Sorumluluk.....	371
d. Davanın Reddi Yönünde Karar Verilmesi ve Sonuçları	373
2. Yargılama Giderleri	373
a. Davanın Kabulü Halinde Davalının Yargılama Giderlerine Mahkum Edilmesi	373
b. Davanın Reddi Halinde Davacının Yargılama Giderlerine Mahkum Edilmesi	375
3. Kanun Yolları	379
a. Genel Olarak.....	379
b. Kanun Yollarının Sınıflandırılması	379
aa. İstinaf	380

---

aaa. Duruşma Yapılmadan Davanın Esası ile İlgili Karar Verilmesi (Duruşmasız İstinaf İncelemesi).....	383
bbb. Duruşma Yapılarak Davanın Esası ile İlgili Karar Verilmesi (Duruşmalı İstinaf İncelemesi).....	384
bb. Temyiz	384
cc. Yargılamanın Yenilenmesi.....	388
4. Önalım Davasında Derdestlik ve Kesin Hüküm İtirazı	390
II. TARIM ARAZİLERİNDE YASAL ÖNALIM HAKKININ SONA ERMESİ	391
A. Önalım Hakkının Kullanılmakla Sona Ermesi	392
B. Önalım Hakkı Sahibi veya Yükümlüsünün Ölümü ve Mirasçılarının Mirası Reddetmeleri Halinde Önalım Hakkının Sona Ermesi.....	392
C. Önalım Konusu Tarım Arazisinin Mülkiyetinin Kaybı	392
D. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi	394
SONUÇ	395
KAYNAKÇA	409